

Şahzadə Nizami qızı ŞİRİNOVA

Bakı Biznes Universitetinin doktorantı
ORCID nömrəsi 0000-0003-2289-6429,
E-mail: Shirinovashahzade@gmail.com,

DAXİLİ AUDİTƏ NƏZƏRİ BAXIŞLAR VƏ ONUN İQTİSADİ MAHİYYƏTİ

Xülasə

Məqalədə daxili auditin mahiyyəti, daxili auditə dair nəzəri baxışlar, daxili auditin xüsusiyyətləri, Qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş daxili auditin anlayışı təhlil edilir. Bu məqsədlə, daxili audit üzrə müxtəlif problemlərin tədqiqatına dair nəticələri özündə əks etdirən xarici və azərbaycanlı iqtisadçı alimlərin, müəlliflərin əsərlərinə baxılmış və daxili auditin mahiyyətinə kompleksləşdirilmiş yanaşma irəli sürülmüşdür. Nəticədə Daxili audit – verilmiş idarəetmə qərarlarının həqiqiliyini, hüquqi cəhətdən əsaslı olmağını və iqtisadi cəhətdən səmərəsini qiymətləndirmək, uyğunsuzluqları aşkara çıxarmaq, müəssisələrin fəaliyyətində yarana biləcək təhlükələrin qarşısını alınması və ya minimuma endirilməsi məsələlərini əhatə edən sistem kimi müəyyən edilmişdir. Eyni zamanda, müvafiq tədbirlərin icra olunması məqsədi ilə rəhbərliyin vaxtında məlumatlandırılması, bu səbəbdən müəssisənin təsərrüfat əməliyyatlarının nəzarətdə saxlanması və yoxlanılması, iqtisadi təhlilin aparılması, maliyyə strategiyasının müəyyənlişdirilməsi, müxtəlif istiqamətli məsləhətlərin verilməsi, mal-material ehtiyatlarının itkisinin qarşısının alınması məsələləri də bu sistemdə öz əksini tapmışdır. .

Açar sözlər: daxili audit, müstəqil nəzarət, səmərəliliyin yüksəldilməsi, idarəetmə üzrə müxtəlif istiqamətli məsləhətlərin verilməsi.

UOT: 338

JEL: M10, M42, M50

DOI: <https://doi.org/10/54414/TLDC3157>

Giriş

Hal – hazırkı dövrdə, Azərbaycan Respublikasında iqtisadi sahəyə yönəldilmiş yatırımların həcmi xeyli artmış, bunun nəticəsində bütün fəaliyyət sahələri üzrə çiçəklənmənin, inkişafın və böyümənin olması əhəmiyyətli dərəcədə nəzərə çarpmaqdadır.

İqtisadiyyatın bu mərhələsində təbii ki, auditin də xüsusi yeri və əhəmiyyəti böyükdür. Xüsusi ilə, daxili audit müəssisələrdə icra olunmuş əməliyyatların səmimiyyətinə, doğruluğuna, düzgünlüyünə inamı, etimadı, əmniyyəti və bunlara əsaslanan münasibətlərin yenilənməsini təmin edən bir strukturdur.

“Daxili audit haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun layihəsinin daxili auditor fəaliyyəti üzrə bir sıra ölkələrin müvafiq qanunvericiliyi hərtərəfli öyrənilməklə işlənib hazırlanmışdır.

“Daxili audit haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun qəbul edilməsi sayəsində ilk dəfə Müstəqil Dövlətlər Birliyi (MDB) ölkələri

arasında, Azərbaycanda daxili auditə dair qanunvericilik aktı tərtib edildi. Ölkəmizdə həmin Qanunun Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 29 iyun tarixli fərmanı ilə tətbiqinə başlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikasının prezidenti cənab İlham Əliyevin də qeyd etdiyi kimi, “Audit sisteminin beynəlxalq təcrübə və standartlar əsasında təkmilləşdirilməsi ölkə iqtisadiyyatında maliyyə şəffavlığını, büdcə vəsaitlərindən təyinatına uyğun istifadəni təmin etməklə, Azərbaycanın iqtisadi qüdrətinin möhkəmləndirilməsinə xidmət edir”.

Respublikamızın iqtisadiyyatında baş verən dəyişikliklər, xüsusi ilə inkişaf, iqtisadi potensial baxımından artımların olması üçün ölkə rəhbərliyinin birbaşa səyi və tapşırığı ilə mühüm qərarlar qəbul edilmiş, bütün fəaliyyət sahələrinə müəyyən yeniliklər gətirilmiş, bəzi köhnə strukturlar islah edilmiş, yenidənqurma işləri geniş yer almışdır. Eyni zamanda, bu dəyişikliklər daxili audit xidmətinin inkişafından, yenilənməsindən və

təkmilləşməsindən yan keçməmişdir. Bu səbəbdən də, daxili audit xidmətinin köhnə anlayışlarında müəyyən dəyişikliklərin olması müşahidə edilir.

Daxili auditin iqtisadi mahiyyəti

Daxili audit müəssisənin mövcud nəzarət sisteminin ilkin forması olmaqla, idarəetmədə xüsusi əhəmiyyətə malikdir. ASC və MMC-lərin idarəçiliyində mühüm rol oynayan daxili audit anlayışı XIX əsrin sonlarından etibarən fəal şəkildə istifadə olunsa da, ölkəmizdə hələ də geniş tətbiq edilməməkdədir. Hesab edirik ki, bunun əsas səbəbi müəssisələr tərəfindən daxili auditin mahiyyətinin tam dolğun və əhatəli şəkildə anlaşılmamasıdır.

Belə olan halda, gəlin daxili auditin mahiyyətinə nəzər salmaq və daxili audit nədir sualına cavab tapmaq.

Daxili auditin idarəetmə ilə sıx əlaqədə olmasını nəzərə alaraq, onun mahiyyətinin və məzmununun idarəetmə prosesində müəyyənlişməsini qeyd edə bilərik. Bildiyimiz kimi, idarəetmə funksiyası idarəetmə sisteminin iki istiqaməti – obyekt və subyekt üzrə müəyyən edilir.

Ayrı-ayrı təsərrüfat əməliyyatlarının audit yoxlamasında məqsəd təsərrüfat əməliyyatlarının bu və ya digər mərhələlərində iştirak etməklə təsərrüfat sisteminin məhsuldarlığı və səmərəliliyini qiymətləndirməkdir.

Bütövlükdə, bu və ya digər obyektin idarəetmə aparatının səmərəliliyinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsini daxili audit yoxlamasının nəticə və yekun mərhələsi hesab etmək olar. Bu prosesdə audit idarə aparatının bütün hallarda qəbul etmiş olduğu qərar və sərəncamların səmərəliliyini ümumiləşdirilmiş formada qiymətləndirir.

Hesab edirik ki, daxili auditin əsas fəaliyyəti məsul şəxsin məsuliyyətə cəlb edilməsi üçün yol verdiyi səhvlərin, təhriflərin, qayda pozuntularının müəyyən olunması, qeyd olunanlarla bağlı vəziyyətin rəsmiləşdirilməsi, bu barədə hesabatların tərtibi deyil, müəssisə fəaliyyətində yarana biləcək təhlükələrin qarşısının alınması, boşluqların müəyyən olunması və nəticədə, aşkar olunanların aradan qaldırılması üçün tövsiyələrin verilməsidir.

Bəs bu sahə ilə bağlı alimlər tərəfindən irəli sürülmüş fikirlərdə daxili auditin mahiyyəti necə əks etdirilmişdir?

Daxili auditin təşkili problemlərinin tədqiqi, onun mahiyyəti, əhəmiyyəti, məqsəd və funksiyalarının müəyyənlişdirilməsi və s. üzrə müxtəlif problemlərin tədqiqatına dair nəticələr xarici və azərbaycanlı iqtisadçı alimlərin, müəlliflərin əsərlərində, təşkilatların bəyanatlarında öz yerini tutmuş və hər bir iqtisadçı alim tərəfindən daxili auditin iqtisadi mahiyyətinin açıqlanmasına fərqli yanaşmalar olmuşdur.

Məsələn, Daxili Auditorlar İnstitutu tərəfindən daxili auditin mahiyyəti təşkilatda müstəqil fəaliyyət maraqlarına uyğun olaraq işin yoxlanılması və qiymətləndirilməsi kimi açıqlanmışdır.

A. A. Terexovun və V. D. Andreyevin yanaşmasına əsasən daxili audit ümumi idarəetmə nəzarət sisteminin tərkib hissəsidir. Daxili auditin vəzifəsi müvafiq işçilərə öz vəzifələrini səmərəli şəkildə yerinə yetirməyə kömək etməkdir.

Bu yanaşmada da daxili auditin əhəmiyyətliliyi, fəaliyyətinin zəruriliyi əvvəlki yanaşmalarda olduğu kimi tam genişliyi ilə açıqlanmışdır. Belə ki, daxili audit yalnız nəzarət etmir, qiymətləndirir, çatışmazlıqları müəyyən edir və rəhbərliyə məlumat verir.

V. İ. Podolskiyə görə, daxili audit menecerlərin xeyrinə işçilərə öz funksiyalarını səmərəli şəkildə yerinə yetirmələrinə kömək edən müstəqil yoxlama və qiymətləndirmə fəaliyyətidir.

Belə yanaşmada daxili auditin geniş və əhatəli anlayışı, fəaliyyəti müəyyən qədər dar çərçivədə götürülməklə, subyektin fəaliyyətinə tətbiq olunan nəzarət forması kimi göstərilir. Digər tərəfdən, belə yanaşma daxili auditin geniş ictimaiyyət, maraqlı tərəflər üçün şəffaf və obyektiv informasiya formalaşdırıcı sahə kimi funksional fəaliyyətinin çoxşaxəli təşkilinə maneələr yaratmaqla, onun fəaliyyətini təftiş-nəzarət yoxlamasına yaxınlaşdırır.

A. S. Bakaevə fikirlərinə əsasən daxili audit - təsərrüfat subyektini tərəfindən öz iştirakçılarının (təsisçilərinin) maraqları naminə qəbul edilən və daxili sənədlərlə tənzimlənən, mühasibat uçotunun aparılmasının və digər məlumatların əldə edilməsinin müəyyən edilmiş qaydasına əməl olunmasına, təşkilat tərəfindən qəbul edilmiş program və planların icrasına nəzarət sistemi,

təşkili, onların məqsədlərinə uyğunluğu və səmərəliliyi, aktivlərin təhlükəsizliyi, əməliyyatların gedişində qanuna riayət edilməsidir.

Daxili auditin mahiyyətinə olan belə konseptual baxışın müəyyən çatışmazlığı da hiss olunur. Belə ki, bu baxışda daxili auditin informasiyaları təhlil edib sistemləşdirən, qiymətləndirən bir anlam kimi açıqlanması ifadə olunur, daxili auditin iqtisadi proseslərin, əməliyyatların təkmilləşməsi, inkişafı, mövcud olan böhran hallarının aradan qaldırılması sahəsində malik olduğu vacib rol, tutduğu mövqə əks olunmur. Hesab edirik ki, bu da daxili audit konsepsiyasının müasir dövr baxımından mahiyyətini tam və dolğun şəkildə ifadə edə bilməz.

F.F. Efimovanın fikirlərinə əsasən, müəssisədə təşkil edilmiş, onun rəhbərliyinin və (və ya) sahiblərinin maraqları naminə fəaliyyət göstərən və daxili qaydalarla tənzimlənən, müəyyən edilmiş mühasibat uçotu proseduruna riayət olunmasına nəzarət edən, bütün daxili nəzarət sisteminin işləməsinin etibarlılığını tərtib və təqdim edən sistemdir.

Bundan başqa, Efimova F.F., Bardaş SV., N. M. Malyuqanın birgə fəaliyyətlərinin nəticəsində daxili auditin ümumi idarəetmə sisteminin tərkib hissəsi olması fikri irəli sürülmüşdür. Daxili audit orta və iri müəssisələrdə yaradılmış, müəssisənin daxili auditorlarına həvalə edilmiş məqsəd və tapşırıqlardan asılı olaraq nəzarət funksiyalarını yerinə yetirir.

Hesab edirik ki, bu yanaşmada daxili auditin geniş və əhatəli anlayışı, fəaliyyəti müəyyən qədər dar çərçivədə götürülməklə, onun yalnız mikro-müəssisə çərçivəsində təşəkkülü əsaslandırılır. Həmçinin, bu çərçivədə də daxili audit subyektin fəaliyyətinə tətbiq olunan nəzarət forması kimi göstərilir. Daxili auditin idarəetmə elementi olması nəzərə alınmamışdır.

İ.e.d., prof., İ.M.Abbasov tərəfindən Daxili auditin müstəqil nəzarət formasını yerinə yetirməklə müəssisənin bölmə və şöbələrində idarəetmə qərarlarının yerinə yetirilmə səviyyəsini qiymətləndirməsi fikri irəli sürülmüşdür [1 s.21].

Dəyərli alim A.F. Musayev Daxili auditin cəmiyyətdə, müəssisələrdə etibarın bərpa olunmasını təmin edən bir struktur olmasını vurğulamışdır [2 s.10].

“Daxili audit” anlayışının təriflərinin müqayisəsi göstərir ki, demək olar ki, hər bir

tərifi də daxili auditin daha çox təşkilat rəhbərliyinin maraqları naminə həyata keçirildiyi barədə rəy mövcuddur.

Professor V.T.Novruzov tərəfindən isə bildirilmişdir ki, Daxili auditin təsərrüfat subyektlərinin dayanıqlığının təmin olunmasında, rəhbərliyə düzgün və vaxtında məlumat verilməsi və iqtisadi proseslərin düzgün aparılmasında, düzgün qərarların qəbul edilməsində böyük rol vardır. Daxili audit, eyni zamanda, son illərdə bütün dünyada böyük bir problemə çevrilmiş şəffaflığın artırılmasında, korrupsiyaya qarşı mübarizədə də böyük rol oynayır [3 s.12].

Y.A.Danilevskinin fikirlərinə əsasən, Daxili auditin qarşısında müəssisənin idarəetmə funksiyalarına, təşkilati fəaliyyətlərinə aktiv şəkildə daxil olmaq vəzifələri durur. Daxili audit tək cəmiyyətə fəaliyyətinin keyfiyyəti haqqında məlumat verməməli, həm də onun təkmilləşdirilməsi üçün təkliflər verməlidir.

Daxili auditin mahiyyətinə olan belə baxışda bəzi fərqlilik olsa da, ümumi mənada onlar sahənin müasir cəmiyyətdə, iqtisadi proseslərdə yüksək rolunu, mövqeyini daha aydın xarakterizə edir. Xüsusilə, daxili auditin “iqtisadi fəaliyyət və hadisələr haqqında obyektiv məlumatlar” formalaşdırması prosesi kimi qiymətləndirilməsi onun müasir bazar iqtisadiyyatının ayrılmaz tərkib hissəsi, vacib infrastruktur sahəsi olduğunu göstərməklə, qlobal iqtisadi proseslərin gedişində, informasiyalı cəmiyyət quruculuğunda bu sahənin aparıcı lokomotivlərdən birinə çevrilməsini təsdiq etmiş olur.

Təqdim olunan daxili auditin tərifləri daxili audit xidmətinin yaradılması zərurəti məsələsinin uzun müddətdir mübahisəli olmadığını mühakimə etməyə imkan verir, lakin daxili auditin mahiyyəti fərqli şəkildə şərh olunur.

Bir sıra müəlliflər, məsələn, R.A. Alborov, V.I. Podolski, L.A. Suxarev daxili auditin rəhbərinin maraqlarına uyğun olaraq təşkilatın fəaliyyətinə nəzarət və qiymətləndirmə kimi qəbul edir. Digər bir qrup tədqiqatçılar (V.D.Andreev, F.L.Defliz, G.R.Djenik, Y.A. Danilevsky, M.F.Ovsiyuchuk, A.D.Sheremet) daxili auditin məqsədləri işçilərə öz funksiyalarını səmərəli şəkildə yerinə yetirməkdə kömək etmək və biznesin qanuniliyini təhlil etməkdir.

Üçüncü qrupa tədqiqatçılar daxildir: A.S. Bakaeva, T.A. Dubrovin, V.A.Suxov, daxili auditin

müəssisənin sahiblərinin və təsisçilərinin maraqlarına uyğun bir nəzarət sistemi kimi təyin edir.

Hesab edirik ki, bu cür yanaşma daxili auditin mahiyyətini tam əks etdirmir. Belə ki, daxili audit xidmətinin funksiyalarına daxili nəzarət sisteminin adekvatlığının və effektivliyinin monitorinqi daxildir.

V.V. Burtsevin fikirlərinə əsasən, daxili audit təşkilatın idarəetmə orqanlarına kömək məqsədi ilə təşkilatın daxili sənədlərinə, xüsusi nəzarət orqanının nümayəndələri tərəfindən həyata keçirilən idarəetmə əlaqələrinə və təşkilatların fəaliyyətinin müxtəlif aspektlərinə nəzarət etmək üçün təşkil edilən fəaliyyətdir.

Bu yanaşmada da digərlərində olduğu kimi daxili auditin yalnız nəzarət funksiyası öz əksini tapır. Bunu nəzərə alaraq, V.V. Burtsevin fikirlərinin daxili auditin mahiyyətini tam dolğun şəkildə açıqlamadığının qənaətinə gəldik.

N.T. Belukhanın fikirlərinə əsasən, Ödəmə qabiliyyətini müəyyən etmək və qarşısını almaq üçün marketinqi idarə etmək ehtiyacından asılı olaraq sahibi tərəfindən daxili audit həyata keçirilir.

Hesab edirik ki, bu cür yanaşma daxili auditin mahiyyət anlayışını dar çərçivəyə endirir, yalnız ödəmə qabiliyyətinə nəzarət edilməsi fikri daxili auditin nə demək olduğunu dolğun şəkildə özündə ehtiva etmir.

S.M. Bychkovanın fikirlərinə əsasən, daxili audit təşkilatın və onun idarəetmə orqanlarının səmərəliliyinin müstəqil qiymətləndirilməsi metodudur.

Hesab edirik ki, bu yanaşmada da daxili auditə yalnız qiymətləndirmə mexanizmi kimi baxılmış və digər funksiyaları nəzərə alınmamışdır.

Qeyd olunanlardan əlavə, i.e.d., S.Y. Gülməmmədov tərəfindən isə vurğulanmışdır ki, Daxili auditin müəssisə və təşkilatlarda risklərin idarə olunması, nəzarət və korporativ idarəetmə proseslərinin qiymətləndirilməsi və səmərəliliyinin yüksəldilməsi məqsədinə sistemli və ardıcıl yanaşmanı təmin edir, maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətində pozuntuların aşkara çıxarılması, qeydə alınması və aradan qaldırılmasına nəzarətin həyata keçirilməsi ilə yanaşı, aşkar edilmiş kənarlaşmaların səbəb-nəticə əlaqələrini müəyyənləşdirməklə, yoxlanılan obyektə fəaliyyətin mövcud vəziyyətini yaxşılaşdırmağa dair konkret

təklif və tövsiyələrin işlənib hazırlanmasına imkan yaradır [4 s.68].

Hesab edirik ki, müəllif tərəfindən qeyd olunan fikir daxili auditin rolu və əhəmiyyətini tam dolğun özündə əks etdirir.

Auditə dair nəzəri baxışların və konsepsiyaların təhlili göstərir ki, onun müasir dövr baxımından əhəmiyyətliyi, ictimai-iqtisadi proseslərdə oynadığı rol tam dərinliyi və aydınlığı ilə müəyyənləşdirilməlidir. Daxili auditin təşəkkül tapdığı ölkələrdə daxili auditin mahiyyətinə verilən təriflər əsasən onun maliyyə-mühasibat sisteminin, hesabatların qiymətləndirilməsi və bu haqda şəffaf və neytral rəy bildirmək vasitəsi olması fikri üzərində qurulur.

Hazırda Azərbaycan Respublikası Qanunvericilikdə “Daxili audit xidməti” haqqında Qanunla tənzimlənir.

Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyində daxili audit anlayışına aşağıdakı kimi açıqlama verilir:

Daxili audit - təsərrüfat subyektinin fəaliyyətinin inkişafına və səmərəliliyinin yüksəldilməsinə yönəldilmiş risklərin idarə olunması, nəzarət və idarəetmənin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi və inkişafına sistemli yanaşmaqla təsərrüfat subyektinə öz məqsədlərinə nail olmaqda köməklik edən obyektiv, təminatverici və məsləhətverici fəaliyyətdir [5 s.2].

Bu tərif daxili auditin əsas xarakterik xüsusiyyətlərini əhatə edir:

1. Müstəqillik və obyektivlik.
2. Təminat (ing. assurance) və məsləhət (ing. consulting) verilməsi.
3. maliyyə hesabatının etibarlılığı və bütövlüyü;
4. əməliyyatların effektivliyi və səmərəliliyi;
5. aktivlərin qorunması;
6. qanunvericiliyə və cəmiyyətin daxili qaydalarına və prosedurlarına riayət olunması. (Azərbaycan Korporativ İdarəetmə Standartları, VI fəsil)

Hesab edirik ki, Daxili audit xidmətinin əsas fəaliyyəti günahkarın cəzalandırılmasından ötrü qayda pozuntuları və səhvlərin ifşa edilməsi, sənədlərlə hesabatlar yazılması yox, risklərin qiymətləndirilməsi, şirkətin zəif cəhətlərinin aşkara çıxarılması və müvafiq olaraq, bu problemlərin həlli istiqamətində məsləhətlərin, təkliflərin verilməsidir.

Nəticə

Son illərdə baş verən maliyyə çətinlikləri şirkətləri resursların düzgün idarə olunmasına diqqəti artırmağa məcbur edir. Dolayısı ilə, resurların effektiv istifadə olunması və şirkətin qoyulan məqsədlərinə çatması üçün daxili nəzarət sisteminin düzgün qurulması və "Daxili Audit" funksiyasına tələb gündən -günə artır.

Burada nəzərə almaq vacibdir ki, bütün müəssisələr daxili audit şöbələrinə, funksiyalarına malik deyillər. Bunun üç əsas səbəbi aşağıda qeyd olunmuşdur:

müəssisənin daxili audit şöbəsinin, funksiyasının olması məcburi deyil;

effektiv daxili auditin faydaları təşkilatlar üzrə fərqlidir;

daxili audit təşkilat üçün əhəmiyyətli əlavə xərcdir.

Zənnimizcə, müasir şəraitdə daxili auditin ictimai-iqtisadi proseslərə daha əhəmiyyətli şəkildə nüfuz etməsini, qəbul edilən bir çox qanunvericilik və normativ sənədlərin icrasının təmin olunmasının qiymətləndirilməsində daha fəal iştirakını, aparılan maliyyə-təsərrüfat əməliyyatlarının mövcud hüquqi bazaya uyğunluğunu müəyyən edən əsas qiymətləndirici meyar rolunda çıxış etməsini, o cümlədən, qeyd olunmuş funksiyalarını, məqsədini və vəzifələrini nəzərə alaraq, onun mahiyyətini aşağıdakı kimi ifadə etmək daha məqsədəuyğundur:

Daxili audit - verilmiş idarəetmə qərarlarının həqiqiliyinin, hüquqi cəhətdən əsaslı olmağını və iqtisadi cəhətdən səmərəsini qiymətləndirmək, uyğunsuzluqları aşkara çıxarmaq, müəssisələrin

fəaliyyətində yarana biləcək təhlükələrin qarşının alınması və ya minimuma endirilməsi, eyni zamanda, müvafiq tədbirlərin icra olunması məqsədi ilə rəhbərliyi vaxtında məlumatlandırılması, bu səbəbdən müəssisənin təsərrüfat əməliyyatlarının nəzarətdə saxlanması və yoxlanılması, iqtisadi təhlilin aparılması, maliyyə strategiyasının müəyyənəndirilməsi, müxtəlif istiqamətli məsləhətlərin verilməsi, mal-material ehtiyatlarının itkisinin qarşısının alınması məsələlərini əhatə edən sistemdir.

ƏDƏBİYYAT SIYAHISI:

1. Abbasov İ. M. "Audit". Dərslik, Bakı, BBU, 2013. s 530.

2. Musayev A.F. "Etibarın bərpa olunmasını təmin edən struktur". Daxili audit:Reallıqlar və perspektivlər Beynəlxalq konfransın materialları.Bakı. Nağıl evi.2012, s. 90

3. Novruzov V.T. "İctimai həyatın əhəmiyyətli elementi".Daxili audit:Reallıqlar və perspektivlər Beynəlxalq konfrans materialları. Bakı, Nağıl evi.2012, s. 90

4. Gülməmmədov S.Y. "Şəffaflığın artırılmasında daxili auditin Rolu". Daxili audit:Reallıqlar və perspektivlər Beynəlxalq konfrans materialları. Bakı, Nağıl evi.2012, s. 90

Azərbaycan Respublikasının "Daxili audit haqqında" Qanunu, Bakı. "Nağıl evi-N" 2007. səh.14

Шахзаде Низами кызы ШИРИНОВА

Докторант Бакинского Университета Бизнеса

ORCID номер 0000-0003-2289-6429

E-mail: Shirinovashahzade@gmail.com,

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВЗГЛЯДЫ НА ВНУТРЕННИЙ АУДИТ И ЕГО ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ

Резюме

В статье анализируются сущность внутреннего аудита, теоретические взгляды на внутренний аудит, особенности внутреннего аудита, понятие внутреннего аудита, предусмотренное законодательством. С этой целью были рассмотрены работы зарубежных и азербайджанских ученых-экономистов и авторов, включающие в себя результаты исследования различных проблем внутреннего аудита и выдвинут комплексный подход к сущности внутреннего аудита. В то же время в этой системе нашли свое отражение вопросы своевременного информирования руководства с целью выполнения соответствующих мероприятий, а

следовательно, контроля и проверки хозяйственных операций предприятия, проведения экономического анализа, определения финансовой стратегии, предоставления различных управленческих рекомендаций, предотвращения потери товарно-материальных ресурсов.

Ключевые слова: внутренний аудит, независимый контроль, повышение эффективности, предоставление различных управленческих рекомендаций.

Shakhzade Nizami SHIRINOVA

PhD student of *Baku Business University*

ORCID number0000-0003-2289-6429

E-mail: Shirinovashahzade@gmail.com,

THEORETICAL VIEWS ON INTERNAL AUDIT AND ITS ECONOMIC ESSENCE

Summary

The article analyzes the essence of internal audit, theoretical views on internal audit, characteristics of internal audit, the concept of internal audit provided by the legislation. For this purpose, the works of foreign and Azerbaijani economic scientists and authors were considered, including the results of the study of various problems of internal audit and advanced a complex approach to the essence of internal audit. At the same time, for the purpose of implementing relevant measures, informing the management in time, therefore, keeping control and checking of the business operations of the enterprise, conducting economic analysis, determining financial strategy, providing various advice, preventing loss of goods and material resources are also reflected in this system.

Keywords: internal audit, independent control, increasing efficiency, providing various management advice.

Daxil olub: 02.03.2023